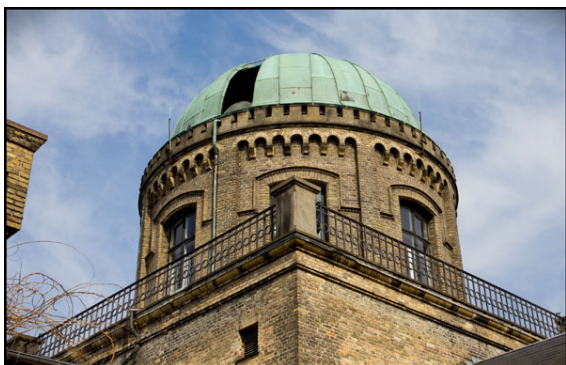

Observatoriet på Østervold i København

Af Michael Quaade

Ved Kulturnatten i København fredag den 11. oktober 2013 kan man se stjerner i universitetets store linsekikkert fra 1895. Her fortælles lidt om stedets historie.

Figur 1. Observatoriets kuppel set udefra. Den indvendige diameter er lidt over 7 meter. Foto: Ola Jakup Joensen.

Københavns Universitet byggede observatoriet i 1861 som erstatning for det hidtidige observatorium på Rundetaarn. På det tidspunkt var det plaget af trafikken i Købmagergade og området på Rosenborg Bastion var uden for byen i landlige omgivelser.

Den oprindelige kikkert findes i dag på Steno Museet i Aarhus. Den nuværende kikkert blev opstillet i 1895. Det er en dobbeltkikkert, der består af en 39 cm (diameter) kikkert til visuelle observationer bygget sammen med en 25 cm fotografisk kikkert. Kikkerterne er monteret på en solid ækvatorealmontering, der står på en søjle, der indeholder en tredjedel af alle de mursten, der er brugt til hele bygningen. I dag drejes kikkerten om timeaksen med en elektrisk motor, men oprindeligt var det et mekanisk urværk, hvor loddet kunne passere ned gennem den hule søjle.

Begge kikkerter er linsekikkerter med en brændvidde på knap 5 m. Den visuelle kikkert var forsynet med en mekanisme til måling af den relative position for dobbeltstjerner. Mekanismen fungerer ikke længere, men den bestod af et dobbelt trådkors, der kunne drejes og indstilles så de to tråde krydsede hinanden i hver af dobbeltstjernekomponenterne. Herefter kunne både vinklen og afstanden aflæses med mikroskoper på skalaer omkring okularret. Den fotografiske kikkert er forsynet med pladekassetter til 15 cm glasplader.

I årene fra 1861 til 1996 holdt Københavns Universitets astronomer til i bygningen på Øster Voldgade. Da Brorfelde Observatoriet blev bygget i 1950'erne blev det hjemsted for de astronomiske observationer på

dansk grund og en del af medarbejderne fik det som daglig arbejdsplads. Senere flyttedes observationsaktiviteterne til de store observatorier i Sydamerika og på de Kanariske Øer. I 1996 flyttede astronomerne fra både Østervold og Brorfelde til Rockefeller Komplekset på Juliane Maries Vej.

I dag er det Institut for Naturfagenes Didaktik og Danish Science Factory, der holder til i bygningen på Østervold. Sidstnævnte er det nye navn for Dansk Naturvidenskabsformidling, der bl.a. står bag den årlige Naturvidenskabsfestival.

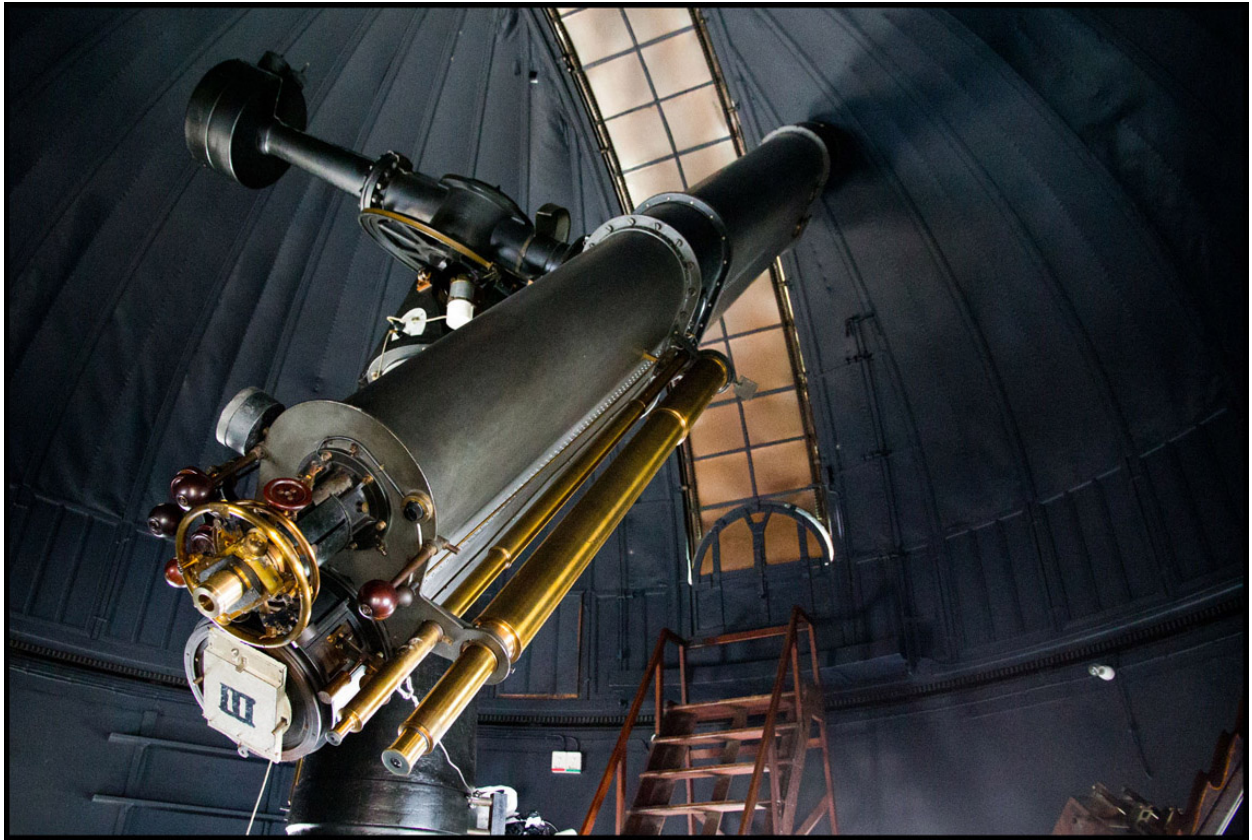
Det sidste år er der så småt ved at komme liv i kuppelrummet omkring den gamle kikkert igen. Første gang var ved Kulturnatten i København i oktober 2012, hvor observatoriet var med i en stort anlagt "event" på Geologisk Museum og i Botanisk Have. Det var en stor succes med omkring 1000 besøgende. Før det havde kikkerten ikke været i brug siden en enkelt Kulturnat omkring 10 år tidligere.

Kikkerten var også i brug ved Forskningens Døgn i starten af maj 2013. I den sammenhæng har Niels Bohr Institutets værksted fremstillet en okularholder, der passer til moderne okularer. Linserne i den visuelle kikkert er også blevet rensset. Med lidt god vilje kan man sige, at der stadig i 2013 foregår teknisk udviklings- og vedligeholdelsesarbejde på den 118 år gamle kikkert.

Figur 3. Niels Michaelsen renser linsen. Foto: Ola Jakup Joensen.

I efteråret 2013 vil publikum igen kunne se i kikkerten ved Kulturnatten fredag den 11. oktober, hvor folk fra Niels Bohr Institutet vil vise himmelobjekter frem.

Figur 2. Den dobbelte linsekikkert fra 1895 i observatoriet på Østervold. Bag på den nederste fotografiske kikkert sidder kassetten til de 15 cm glasplader, som billederne blev optaget på. Foto: Ola Jakup Joensen.